

Красницька Анжела Віталіївна,

доцент кафедри юридичного
документознавства Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент

**ЛІНГВІСТИЧНА ТА ЗМІСТОВА ІНФОРМАЦІЙНА
НАДМІРНІСТЬ У ТЕКСТАХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ
АКТІВ (НА ПРИКЛАДІ КРИМІНАЛЬНОГО,
КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО, ЦИВІЛЬНОГО
КОДЕКСІВ УКРАЇНИ)**

Категорія надмірності пов'язана з кількісною стороною інформації. Як відомо, правова інформація є одним із видів інформації. Надмірність - це «те, що перевищує звичайний ступінь, норму чого-небудь або потребу в чому-небудь» [1, с. 889]. Під надмірністю потрібно розуміти інформацію, що перевищує повну і формально є зайвою в повідомленні. У теорії

інформації надмірність повідомлення розглядається як міра можливого скорочення повідомлення без втрати інформації. Ю. В. Кудрявцев у праці «Норми права як соціальна інформація» розуміє інформаційну надмірність як частину повідомлення, яке не несе, по суті, корисного навантаження; надлишковою є вся та частина повідомлення, яка може бути усунута без шкоди для змісту [2]. О. А. Лупандіна під інформаційною надмірністю розуміє таке явище, при якому частина текстів нормативно-правових актів в тій чи іншій формі повторює одну й ту ж інформацію, не несе в собі додаткового змістового навантаження і, яку можна опустити або перетворити без втрат для змісту нормативно-правового акта [3].

Одні вчені надмірність умовно поділяють на лексичну та надмірність приписів, інші - на лінгвістичну та змістову. Лексична надмірність характеризується уживанням декількох зайвих слів, термінів або повторів, які самі по собі не несуть самостійного нормативного навантаження і без яких можна точно й однозначно встановити у певному правовому акті зміст нормативного припису. Надмірність приписів є наслідком використання прийому відтворення в правовому акті нормативних приписів, раніше опублікованих в інших нормативно-правових актах. Надмірність захаращує нормативний матеріал непотрібною інформацією. На думку О. А. Лупандіної, лексична надмірність правового акта виправдана тільки тоді, коли законодавець (на шкоду інформаційної ємкості) бажає зробити зміст акта зрозумілішим, підкреслює свою думку. Інформаційна надмірність як повторення вже відомої інформації з метою пояснення нової, що повідомляється, безсумнівно, носить корисний, позитивний характер [3].

Зазначимо, що інформаційна надмірність є одним із видів правотворчих помилок. Відповідно до правил-вимог юридичної техніки кожне речення в тексті нормативно-правового акта по можливості повинно бути виражено максимально обмеженою кількістю слів, термінів, фраз. Правотворець повинен уникати зайвих слів, невиправданих повторів, багатослів'я, різного роду пояснень, детального опису явищ, предметів.

До лінгвістичної інформаційної надмірності належать: повтори, плеоназми, тавтологія; до змістової - синонімія й полісемія термінів, оціночні слова.

Слід зауважити, що у законодавчій практиці інформаційна надмірність зустрічається досить часто. Провівши аналіз Кримінального, Кримінального процесуального, Цивільного кодексів України, можна прийти до висновку, що кодекси містять інформаційну надмірність та є не зовсім якісними з огляду на юридичну техніку. Розглянемо найсуттєвіші з правотворчих помилок, що були допущені у кодексах.

Надмірна інформація. На нашу думку, надмірна інформація присутня у назві статті 372 КК України **«Притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності»**. Слово **завідомо**, по-перше, є зайвим, а по-друге, незрозуміло, яка різниця між завідомо невинним і невинним.

Надмірна інформація спостерігається в частині 2 статті 166 КПК України, у якій є зайві слова, без яких у реченні можна обійтися: **У разі якщо дозвіл на проведення обшуку надано... . Потрібно Якщо дозвіл ... надано... .**

Частина 1 статті 209 ЦК України містить такі слова: **«Договір про закупівлю, який укладено відповідно до Закону України «Про закупівлю товарів, робіт та послуг за державні кошти», на вимогу замовника підлягає обов'язковому нотаріальному посвідченню»**. Зайвим у цьому реченні, на нашу думку, є наголошення на «обов'язковому» нотаріальному посвідченні, адже слова **підлягає** достатньо для підкреслення імперативності правила поведінки, зверненого до того, хто вчиняє цю нотаріальну дію. У частині 2 статті 277 ЦК України є такі слова: **право на відповідь, а також на спростування недостовірної інформації щодо...** . Зайвими у цьому реченні є слова **а також**. Треба: **право на відповідь та спростування недостовірної інформації щодо...** . У частині 3 статті 156 ЦК України зазначено, що **«у випадках, встановлених статутом товариства і законом, може бути встановлене переважне право акціонерів на придбання акцій, що додатково випускаються товариством»**. Вважаємо, що тут є зайвим слово **бути**. Після редагування речення має такий вигляд: **у випадках,**

встановлених статутом товариства і законом, може встановлюватись переважне право акціонерів.

Наявність термінологічних синонімів, а також одиниць, близьких за значенням. Цей вид спостерігається у наступних статтях ЦК України: **виготовлена - створена** (ст. 332), **строк - термін** (ст. 1146), **винагорода - нагорода** (ст. 1144), **будівля - споруда** (ст. 414), **гроші - грошові кошти** (ст. 192) тощо. У статті 192 вжито термін **грошові кошти**, який, ототожнює його з **грошима**, а з іншого, далі, в змісті кодексу, не робиться жодного розмежування між готівковими та безготівковими грошовими коштами.

Використання тавтологічних конструкцій. У КПК України застосовано наступні тавтологічні конструкції: **у разі задоволення заяви про відвід (самовідвід) одного чи кількох суддів із складу суду або всього складу суду, якщо справа розглядається колегією суддів, справа розглядається в тому самому суді тим самим кількісним складом колегії суддів без участі відведених суддів із заміною останніх іншими суддями або іншим складом суддів** (ч. 3 ст. 82). Слово суддя/суду/суддів зустрічаємо в одному реченні 9 разів.

У КК України застосована тавтологія у наступних статтях:
а) у частині 2 статті 267: **ті самі діяння, а також незаконне пересилання поштою або багажем легкозаймистих або їдких речовин, якщо вони спричинили загибель людей або інші тяжкі наслідки**. У реченні доречно вжити синонімічний варіант **чи**;
б) у назві статті 375 **«Постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, ухвали або постанови»**. Набагато кращим було б уживання терміна **винесення постанови**.

У ЦК України наявні наступні тавтологічні конструкції: **порука припиняється з припиненням** (ч. 1 ст. 559), **не вважаються примусовою працею військова або альтернативна служба, робота чи служба, яка виконується за вироком чи іншими рішеннями суду, а також робота чи служба відповідно до законів про воєнний і про надзвичайний стан** (ч. 2 ст. 312), **захисту її інтересів або інтересів інших осіб** (п. 3 ст. 313), **законом можуть бути встановлені винятки та обмеження в майнових правах інтелектуальної власності за умови, що такі обмеження та винятки не створюють істотних перешкод**

(ч. 2 ст. 424), *відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди* (п. 8 ч. 2 ст. 16) тощо. Деякі тавтологічні конструкції у ЦК України можна усунути та замінити іншими словами чи словосполученнями. Наприклад, тавтологічна конструкція у ч. 2 ст. 517 *«боржник має право не виконувати свого обов'язку новому кредиторові до надання боржникові доказів»* може бути замінена таким чином: *«боржник має право не виконувати свого обов'язку новому кредиторові до надання йому доказів»*. Тавтологічна конструкція у ч. 2 ст. 2 ЦК України *учасниками цивільних відносин є фізичні особи та юридичні особи (далі особи)* може бути замінена таким чином: *учасниками цивільних відносин є фізичні та юридичні особи (далі особи)*. У частині 1 статті 7 ЦК України зазначено, що *цивільні відносини можуть регулюватися звичаєм, зокрема звичаєм ділового обороту...* Вважаємо, що словосполучення *зокрема звичаєм* є зайвим. Слід *цивільні відносини можуть регулюватися звичаєм ділового обороту*. Вважаємо, що у частинах 1, 2 статті 33 ЦК України у конструкції *неповнолітня особа особисто несе відповідальність* слово *особисто* зайве. Потрібно: *неповнолітня особа несе відповідальність*.

Наостанок зазначимо, що надмірність слів і термінів передбачає вживання зайвих, не підтверджених дійсною необхідністю лексичних форм і виразів. І те й інше на практиці призводить до ускладнення тексту цивільно-правової норми та виникненню ускладнень при доказуванні термінів, що є зайвими у законі. Наявність синонімів у текстах нормативно-правових актів призводить до непорозуміння, до необхідності давати додаткові роз'яснення. Для забезпечення єдності юридичної термінології необхідно, щоб при позначенні у тексті певного поняття послідовно вживався один і той же термін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Словник синонімів української мови : В 2-х томах / А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, С. І. Головащук та ін. - Т. 1: А-Н. - К. : Наукова думка, 2001.
2. Кудрявцев Ю. В. Нормы права как социальная информация / Ю. В. Кудрявцев. - М. : Юридическая литература, 1981.

3. Лупандина О. А. Информационная избыточность в текстах нормативно-правовых актов / О. А. Лупандина : Автореф. ... дисс. канд. юрид. наук. - Ростов, 2001. [Электронный ресурс]. Режим доступа : <http://www.dissers.ru/avtoreferati-kandidatskih-dissertatsii-yuridicheskie>.